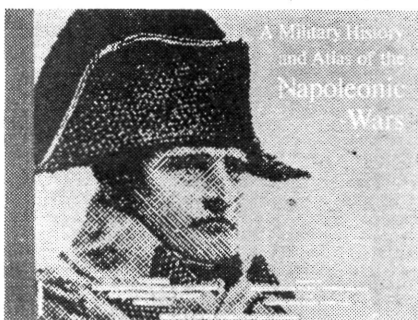

A MILITARY HISTORY AND ATLAS OF THE NAPOLEONIC WARS*

(New York, Frederick A. Praeger — 1965. II. kiadás 35×25,5 cm.)

A kiadvány a már korábban megjelent West Point Atlas of American Wars c. munka irányvonalát követi külalakban és az anyagok methodikai elrendezésében egyaránt.

Napóleonról és koráról eddig kb. negyedmillió mű jelent meg, a hadjáratait kellő pontossággal taglaló munka azonban még hiányzik. Az események értékelése különböző volt — sokszor egészen szélsőséges nézetek keresztelkedtek egymást. Napóleon hadvezéri zsenialitását gyakran az egekig magasztalták, máskor pedig a véletlennek, a szerencsének tulajdonították katonai sikereit. Így pl.: a waterlooi csata leírása az angol, a belga, a francia, illetve a porosz kutfők szerint egészen más — szinte azt lehetne hinni, hogy különböző ütközetekről beszélnek.

Az Amerikai Egyesült Államok katonai akadémián 1817. óta foglalkoznak részletesen a napóleoni háborúkkal. Ezt a művet Vincent J. Esposito és John

Robert Elting irányításával a West Point-i katonai akadémia állította össze, míg a kartográfiai munka Krasnoborski nevéhez fűződik.

A szövegi rész összeállításához eredeti dokumentumokat és a legjobb forrásmunkákat használták fel. Mindenekelőtt az 1939-ben kiadott Life of Napoleon (szerzője: Jomini) és az 1942-ben megjelent Napoleon as a General (szerzője: Wartenburg) c. műveket. A Wartenburg-féle atlasz 125 térképlapot tartalmazott, ezeket jórészt átértékelték és kibővítették. Így az új atlasz már 169 térképlapból áll. A térképeket mindig ugyanazon az oldalon helyezték el, az átelles oldalra a kérdéses térképhez tartozó magyarázó szövegi részek találhatóak. Didaktikailag igen helyes, hogy egy időben lehet tanulmányozni mindkettőt, nincs szükség keresgélésre, visszalapozásra. A fejezet-cím alatt jelzik az illető térképlapon ábrázolt helyzetet egy adott időpontban, illetve időperiódusban. Az egész oldalt elfoglaló térképeket kettős keretvonal határolja. A keretvonalon kívül ún. keresőt helyeztek el, amely nagymértékben elősegíti a szövegi részben található földrajzi nevek megkeresését a térképen. A térkép alsó és felső szélén A, B, C, D betűket, a két oldalon 1, 2, 3 számokat helyeztek el; tehát a térképlapot elméletileg 12 részre osztották fel. Így az egyes földrajzi nevek után zárójelbe rakott betű és szám: pl. Dornburg (C2) azt jelenti, hogy a függőleges C és a vízszintes 2. oszlop találkozásánál találjuk meg az illető helységet. A címfelirat mellett nyíllal jelölik a földrajzi orientációt

* A napóleoni háborúk katonai története és atlasza

elősegítő északi irányt (N = north). A mérföldekben megadott aránymérték megkönnyíti az egyes távolságok összehasonlítását. (1 mile, azaz mérföld = 1609 km.)

A térképek három színnyomásban készültek: az alaptérkép mindig szürke, míg a csapatok elhelyezését piros, illetve kék színnel tüntették fel. Ez nagyon megkönnyíti a térkép olvashatóságát — és esztétikai szempontból is kedvezőnek mondható.

A domborzatot csíkozással ábrázolják, a nagyobb méretarányú csataterképeken az erdők megjelenítése is szembetűnő. A folyóvizek, tavak ábrázolása is szerencsésnek mondható, egyértelműen ugrik ki az úthálózat és a települések. Nyíllal jelölik az egyes útvonalak folytatásában található jelentősebb helységek irányát (néha a távolságát is).

A csaták, hadjáratok lefolyását nagymértékben befolyásolta a földrajzi környezet. Ezek előzetes áttanulmányozása elősegíti az események jobb megértését, illetve megvilágítását.

Az atlasz az egyes csaták lefolyásának megelevenítéséhez gyakran azonos alaptérképet használ; ez egyrészt előnyös, mert fokozatosan szemmel lehet követni az események kifejlődését ugyanazon az alaptérképen, de másrészt gyakran hátrányos is, mert így nincs kitöltve a térkép beltartalommal — azaz a rajztükör jelentős része nincs kihasználva.

Az azonos alaptérképek másik hátránya, hogy az utólag rányomott színes jelek, illetve a szöveg néhol teljesen elfedei az alaptérkép neveit, azok olvashatatlaná válnak.

Az atlasz azonos jelkulcsot használ, ami megkönnyíti az érthetőséget és az összehasonlítást. Az egyes fegyverneveket más-más jellel ábrázolják. A térképek méretarányától függő részletességgel jelennek meg előttünk az egyes katonai egységek. Igen helyes szempont, hogy következetesen kék színnel jelölik Napóleon csapatait, illetve a vele szövetséges haderőket, míg az ellenséges hadseregeket piros színnel ábrázolják.

A csapatok elhelyezkedését összefüggő vonallal jelenítik meg; a mozgásban levő hadsereg útját szaggatott vonal jelzi. Az egyes csapattestek megfelelő jele mellett az illető egység kvantitatív erejét jelzik.

Nem zsúfolt a térképek beltartalma, ezért a bekeretezett rövid magyarázó szöveg szerencsésen elfér még benne, melyek hovatartozását nyíllal jelölik.

Az atlasz tartalma

Rövid bevezető Napóleon és a modern hadviselés közötti kapcsolatáról.

Napóleon korai katonai karrierje 1795-ig (az utána következő időszak már közvetlenül az atlasz témáját jelenti).

Rövid útmutatás az atlasz használatához.

Szervezés-fegyverzet-taktika.

Az események kronológikus táblázata — egy oldalon ábrázolva.

Tartalomjegyzék.

Jelkulcs.

Az itáliai hadjáratok 1—31 térkép

— a francia forradalom korai háborúi	1
— Napóleon felemelkedése	2
— hadműveletek Colli és Beaulieu ellen	3— 11
— Würmser első hadjárata	12— 16
— Würmser második hadjárata	17— 19
— Alvintzy első hadjárata	20— 25
— Alvintzy második hadjárata	26— 29
— Károly főherceg elleni támadás	30— 31

Az egyiptomi és szíriai hadjárat 32—34 térkép

A marengói hadjárat 35—44 térkép

— a marengói csata	35— 43
— a téli hadjárat	44

Az Ulm—Austerlitz-i hadjárat 45—56 térkép

— tengeri hadműveletek	45
— Ulm környéki hadműveletek	46— 50
— az austerlitz-i ütközet	51— 56

A jénai hadjárat 57—68 térkép

A Eylau—Friedland-i hadjárat 69—83 térkép

— az eylau csata	69— 75
— friedlandi csata	76— 83

A spanyolországi hadjárat
84—99 térkép

Az 1809. évi hadműveletek
93—106 térkép

- abensbergi és eggmühli csaták 93—99
- asperni és esslingi csaták 100—102
- a wagrami ütközet 103—106

Az orosz hadjárat
107—126 térkép

- az invázió 107—112
- a szmolenszki csata 113—114
- a borodinói ütközet 115—118
- hadműveletek Moszkva körül 119
- a visszavonulás 120—122
- átkelés a Berezinán 123—126

A lipcsei hadjárat
127—144 térkép

- a lützeni és a bautzeni csaták 127—131
- a drezdai csata 132—137
- a lipcsei csata 138—144

Hadműveletek Franciaországban
145—155 térkép

- szárazföldi hadműveletek 145—154
- tengeri hadműveletek 155

A waterlooi csata
156—169 térkép

Néhány megjegyzés a térképekkel kapcsolatban: a tartalomban feltüntetett fejezetcímek az illető térképlapok és szövegrészek címeiként szerepelnek: viszont az egyes kisebb alfejezetek címei nem mindig egyeznek, vagy pedig megfogalmazásukban különböznek egymástól. Ez félreértésekre adhat okot.

1—2. térkép Debreczyn, Thiess (Tisza) — pontatlan nevek.

A Berettyó? Debreczenben ered!?

A hegyrajz igen vázlatos és elnagyolt. Pl. Itáliai hadjáratoknál (1—31. térkép).

Italian campaigns 1796—97 felirat mind a 31 térképen szerepel, de az Operations Against Colli és Beaulieu alfejezet cím (3—11. térkép) viszont sehol nincs külön feltüntetve, hanem pl. Battle of Dego (Dego-i csata) az 5—6. térkép felirattal szerepel.

A 22—23. számú azonos alaptérképen (Battle of Caldiero — Caldiero-i csata) helyes a Po mocsaras, vizenyős

területeinek feltüntetése, viszont a térképlap jelentős része üresen ásitózik.

A 30. térképen a Száva menti Ptuj — németül Pettau városát Cluj (Kolozsvár) neveként tünteti fel. Ha ugyanezen a térképen Laibach szerepel (a mai Ljubljana), akkor Pettaut kellett volna írni. Ugyanezen a térképlapon Istria félsziget teljesen sík területként hat.

A 35. térképen a hegyábrázolás teljesen hiányzik.

Az atlasz csak jelentéktelen mértékben foglalkozik a tengeri hadműveletekkel, a kontinentális blokádot fel sem tünteti. A híres Trafalgar-i tengeri csata legalább egy külön térképet érdemelt volna. A 45. térkép Nelson és Villeneuve admirális flotta mozdulatait mutatja be.

Az 51. térképlapon a Hungary felírás teljes egészében Ausztria területére esik, a Rába (Raab) Körmentől jóval északra folyik és nem Győrnél ömlik a Mosoni Dunába, illetve Győr a folyótól távolabb fekszik.

Az 57. térképen a Vág folyó németes alakja Vaag szerepel, míg a 103. térképen a szlovák Vah nevet találjuk meg.

A 67. lapon érdekes megoldással találkozunk; a jénai hadjárat különböző fázisaiban a csapatok elhelyezkedését más-más módon kitöltött, illetve besatírozott nyilakkal ábrázolják.

A többször előforduló Gyulai (tábornok?) neve néhol Giulayként szerepel. 100. térképen a Nyitra és a Garam elveszik a Kisalföldön — nem érik el a Dunát. Laybach — Laibach helyett.

100. és 103. lapon a hegyábrázolás hiányos, Hungary (Magyarország) neve, látszat szerint, Zala megyére vonatkozik.

A térképlapok után a kor kiemelkedő katonai és politikai személyiségeinek rövid életrajzi vázlatát közlik, különös tekintettel a francia hadvezérekre.

Egy eléggé bő — témák szerint csoportosított — irodalomjegyzék zárja az atlaszt.

Jelentős hiányosságként tudható be, hogy név- és tárgymutató nem készült az atlaszhoz.

Ennek ellenére egy színvonalas, a kor eseményeit kellő részletességgel ábrázoló, értékes munkával ismerkedhetünk meg, amely a kor problémaival foglalkozó hadtörténész számára nagy segítséget nyújt.

Miczek György